

De gelijkenis van de arbeiders

Periodethema: de rondwandeling
Matthéüs 20: 1-16

TER INLEIDING

De gelijkenis die Jezus in Mattheüs 20: 1-16 vertelt, staat in nauw verband met het voorgaande gedeelte. Daar zien we een rijke jongeman tot Jezus komen die Hem aanspreekt met 'Goede Meester, wat zal ik goeds doen, opdat ik het eeuwige leven hebbe?' Het gaat deze jongeman om het ingaan in Gods Koninkrijk. Jezus nodigt hem uit om Hem alles te verkopen wat hij heeft en de opbrengst uit te delen aan de armen. Vervolgens wordt hij geroepen om terug te komen en Jezus te volgen en te dienen. Jezus doet een appel op het hart van deze man om lief te hebben en te dienen zoals Jezus liefheeft en dient. Hij heeft Zichzelf vernederd, is arm geworden uit liefde voor zondaren. In het gesprek dat volgt, laten de leerlingen van Jezus merken dat het toch eigenlijk onmogelijk is om zalig te worden. Jezus leert hen: 'bij de mensen is dat onmogelijk, maar bij God zijn alle dingen mogelijk.' Ingaan in Gods Koninkrijk kan alleen omdat God Zelf het mogelijk maakt. Deze woorden roepen reactie op. Petrus zegt tot Jezus: 'zie, wij hebben alles verlaten en zijn u gevolgd; wat zal ons dan worden?' (Matt. 19: 27) Jezus antwoordt op die vraag dat degenen huizen of broeders of zusters of vader of moeder of vrouw of kinderen of akkers verlaten zal hebben omwille van de Naam van Jezus, honderdvoud zal ontvangen en het eeuwige leven. Het gesprek sluit in Mattheüs 19: 30 af met de woorden: 'maar vele eersten zullen de laatsten zijn en vele laatsten de eersten.' Met soortgelijke woorden eindigt Jezus de gelijkenis in Mattheüs 20: 1-16. Deze gelijkenis leert ons hoe het er in het Koninkrijk der hemelen aan toe gaat. Het punt van toepassing komt bij de afrekening aan het einde van de dag waar blijkt dat de heer van de wijngaard een goed mens is.

Hij belooft degenen die gehoor geven aan de roeping om in de wijngaard te werken rijkelijk. Daardoor vormt deze gelijkenis van Jezus tegelijk een illustratie bij het begrip 'goede Meester'. Zo'n 'goede Meester' rekt anders dan mensen rekenen. Het is eveneens een illustratie bij het gesprek dat Jezus met Petrus voert in Mattheüs 19: 27-30 over de beloning in Gods Koninkrijk.

UITLEG VAN DE TEKST

Jezus vergelijkt het Koninkrijk der hemelen met een man die een wijngaard heeft. Het accent ligt in deze gelijkenis op de handelswijze van de heer van de wijngaard. Deze man uit de gelijkenis is een verwijzing naar de Koning van het Koninkrijk der hemelen, God Zelf. Naar gewoonte van die tijd gaat de heer van de wijngaard in de vroege morgen naar de markt op zoek naar dagloners die in zijn wijngaard aan het werk willen. De markt was het centrum van dorpsactiviteiten en tegelijk ook arbeidsmarkt. De heer van de wijngaard vindt daar een aantal dagloners en wordt het met hen eens over het loon dat hij hen voor het werk zal uitbetalen. Ze zullen een penning per dag ontvangen. Zo'n penning was ongeveer het gemiddelde dagloon van een arbeider. Het blijft echter niet bij die 'eersten' in de wijngaard. Rond het derde uur (negen uur in de morgen) komt de heer van de wijngaard opnieuw op de markt en hij treft daar werkloze arbeiders aan, die hij roept om in zijn wijngaard aan het werk te gaan. Met hen spreekt hij geen loon af, maar hij belooft hen te geven wat recht is. Rond het zesde en negende uur (twaalf uur 's middags en drie uur 's middags) herhaalt zich hetzelfde tafereel.

Rond het elfde uur (vijf uur in de middag), als de werkdag bijna voorbij is, treft de heer van de wijngaard op de markt opnieuw werkloze arbeiders aan. Dat is verrassend. Tot vier keer toe was de heer van de wijngaard al op de markt geweest en had arbeidskrachten geroepen. Deze mensen wekken de indruk dat ze al de gehele dag op de markt staan. De heer van de wijngaard gaat daar ook serieus op in en vraagt naar het waarom van hun werkloosheid. Hun antwoord dat er niemand kwam om hen in te huren is opmerkelijk. Zou de heer van de wijngaard, die al vier keer eerder op de markt kwam, hen dan niet eerder geroepen hebben? Zouden ze werkelijk niet eerder aan de slag hebben gekund? De eigenaar van de wijngaard is opmerkelijk ruimhartig. Ook deze mannen worden uitgenodigd om aan het werk te gaan en ze zullen er een billijk loon voor ontvangen. Straks zal bij de afrekening blijken dat niet hun arbeidsprestatie de doorslag gaf, maar het verlangen van deze man dat alle arbeiders levensonderhoud hebben. Zo zijn er dus 'eersten' en 'laatsten' aan het werk in de wijngaard.

Aan het einde van de werkdag krijgt de rentmeester de opdracht om de arbeiders het loon uit te betalen. Dit uitbetalen van dagloners aan het einde van de dag was een voorschrift uit de wet van Mozes (Lev. 19: 13; Deut. 24: 14-15). De rentmeester moet op bevel van de heer van de wijngaard beginnen bij degenen die het laatste in de wijngaard aan het werk zijn gegaan. Zij hebben slechts een uur gewerkt en zij ontvangen voor dat ene uur werk een penning, een dagloon. Ze ontvangen dus zo'n twaalf keer meer dan ze hadden kunnen verwachten. Dat de laatsten een dagloon ontvangen is een verrassend element in deze gelijkenis. Degenen die als eerste aan het werk zijn gegaan zien de goedheid van de heer van de wijngaard voor degenen die later aan het werk gingen, maar zij vatten die op als een algemene loonsverhoging en verwachten voor zichzelf een veelvoud aan penningen (vers 10). Zij slaan in gedachten aan het rekenen. Zij ontvangen echter evenals de anderen een penning. Hoewel zij het loon ontvangen dat met hen aan het begin van de werkdag was afgesproken, ontstaat er gemopper en gemor tegen de heer van de wijngaard. Zij protesteren op onbeleefde wijze tegen de handelswijze van deze man. De aanspraak 'heer' ontbreekt. Zij hebben de hele dag gewoegd, de hitte van de dag doorstaan en zij krijgen hetzelfde loon als die mensen die de hele dag lui op de markt hebben gestaan en die uiteindelijk slechts een uurtje aan het werk zijn geweest. Menselijk gezien is deze reactie te begrijpen. Deze 'eersten' ergeren zich aan de goedheid van de heer van de wijngaard. Zijn ruimhartigheid roept boosheid op.

De heer van de wijngaard geeft rekenschap. Dat had hij niet hoeven te doen. Hij had deze mopperende dagloners ook kunnen wegsturen. Hij antwoordt hen echter vriendelijk dat hij hen niet benadeeld. Ze krijgen immers wat hij hen beloofd had en de anderen krijgen hetzelfde enkel en alleen omdat hij zelf dat wil. Opvallend is dat in vers 14 een enkelvoud gebruikt wordt. 'Deze laatsten.' Daardoor wordt het accent gelegd op het feit dat deze mopperende arbeiders een concreet medemens iets misgunnen.

Jezus besluit in vers 16 met de woorden dat 'vele laatsten de eersten zullen zijn en vele eersten de laatsten'. Degenen die vroeg geroepen waren worden uiteindelijk de 'laatsten', omdat zij aan anderen de genade en ontferming misgunnen. Dat gevaar zouden de discipelen kunnen lopen. Zij hebben alles verlaten en zijn Jezus gevolgd. Zal hun beloning in het Koninkrijk van God groter zijn? Maar God rekt niet zoals mensen. In het belonen toont God Zijn genade en ontferming.

TER OVERWEGING

De gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard behoort tot de moeilijkste gelijkenissen die Jezus verteld heeft. Hoewel het beeld betrekkelijk eenvoudig is, is het punt van toepassing niet zo eenvoudig op te sporen. De gelijkenis laat iets zien van Gods goedheid en van Zijn soevereiniteit. Zijn genade gaat al ons verstand te boven en is niet afhankelijk van onze inspanningen. Het eeuwige leven is een genadegave.

De gelijkenis bevat een waarschuwing voor de discipelen om niet te rekenen met de offers die zij brengen in het volgen van Jezus. Zij worden gewaarschuwd om niet te verwachten dat zij op basis van hun inspanningen de eersten zullen zijn. Over de vraag wie van hen de belangrijkste is, discussieerden de leerlingen van Jezus met regelmaat. Maar we zijn niet belangrijker omdat we de Heere eerder leerden kennen dan anderen. We zijn niet belangrijker omdat we ambtsdrager of leidinggevende zijn. We zijn niet belangrijker omdat we trouwer denken te zijn in ons dienen van de Heere dan anderen. We worden geroepen om de Heere getrouw te dienen zonder dat we rekenen op een grotere beloning. De vraag is: kunnen we ons verblijden over de goedheid die anderen ten deel valt, zonder dat we rekenen met de gedachte wat wij verdienen? Kunnen we ons verblijden over de overvloedige zegen die de Heere aan onze medemens geeft, zonder dat we jaloers en boos worden? Het hartelijke liefhebben van God en de naaste komt in de verdrukking als we onszelf voortdurend vergelijken met anderen en berekenen wat een ieder verdiend.

We zijn vanuit onszelf niet te tevreden met het gemiddelde, maar we willen allemaal graag ietsje meer. In het Koninkrijk der hemelen moeten we onze ijver en berekening opgeven en de goedheid van God aanvaarden met blijdschap en verwondering. Het verlangen om de eerste, de belangrijkste te zijn moeten we in Gods Koninkrijk eveneens loslaten. De hoofdboodschap van deze gelijkenis leert ons dat het oordeel van God niet berust op menselijke berekening en niet beantwoord aan de menselijke standaard van wat rechtvaardig is. God is goed en soeverein. In Zijn oordeel klinkt Zijn overvloedige ontferming door voor zondaren. We moeten niet rekenen met loon en verdienste, maar leven van de genade van God.

Die overvloedige goedheid en genade voor zondaren, zelfs voor de allergrootste zondaren die heel hun leven hebben verknoeid en pas op het laatst van hun leven de Heere leren kennen, mag vanuit deze gelijkenis onderstreept worden.

GELOOFSLEER

In deze gelijkenis stuiten we op het hart van het gereformeerde gedachtegoed: Sola Gratia, genade alleen. In Gods Koninkrijk hebben we met genade te rekenen en niet met loon naar werken. Deze noties vinden we in de Heidelbergse Catechismus, Nederlandse Geloofsbelijdenis en Dordtse Leerregels uitgebreid terug.

